

БЪЛГАРИЯ БЕЗ ДИМ
Гражданска инициатива

Изх.№ 506 / 06.05.2025

ДО

Г-ЖА НАТАЛИЯ КИСЕЛОВА – ПРЕДСЕДАТЕЛ НА 51 НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРОФ. Д-Р КОСТАДИН АНГЕЛОВ – ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА ПО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Г-Н ДЕЛЯН ДОБРЕВ – ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА ПО БЮДЖЕТ И ФИНАНСИ

ОТНОСНО: Законопроект № 51-554-01-83 от 04.04.2025 г. за изменение и допълнение на Закона за здравето, внесен от група народни представители от ПГ на ПП „Продължаваме промяната – Да, България!“.

УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА,

От името на организациите в Коалиция за живот без тютюнев дим и Сдружение “България без дим”, изразяваме **категорична подкрепа на внесения ЗИД на Закона за здравето. Като представители на гражданите и организациите, ангажирани с борбата против тютюнопушенето вече повече от десетилетие, апелираме към всички народни представители да го подкрепят.**

Ето основанията за това.

- Предложените промени са в пълна хармония с препоръките на членове 8 и 13 от Рамковата конвенция на СЗО за контрол на тютюна, ратифицирана от България още през 2005 година.

- Предложението е в съответствие и с приетата през 2024 г. нова Препоръка на Съвета относно среда без дим и аерозоли.
- Настоящото предложение прави много закъсняла и отдавна наложителна крачка към преодоляване на зловещото състояние, породено от употребата на тютюн и свързани с него изделия в нашата страна! България е с най-висока смъртност в света, водеща по процент на пушачи в световен мащаб и в ЕС, и с най-висок процент на употреба на тютюневи и никотинови изделия сред младежта и особено сред девойките в ЕС. По данни на СЗО страната губи преждевременно близо 20 000 човешки живота годишно. Това прави наложителни мерките за промяна на държавната политика относно борбата с тютюнопушенето, които се съдържат в настоящото предложение.
- През последните години публикувахме задълбочени разследвания, които разкриха многобройните канали за въздействие в политиката, държавното управление, науката и медиите, които тютюневата индустрия успешно експлоатира, за да наложи интересите си и да съхрани многомилionните си печалби. Време е това да спре! В настоящата кризисна ситуация ограничаване на употребата на тютюневи и свързаните с тях изделия е въпрос на живот и смърт за хората в България. И техните деца!
- Ограничителни мерки, сходни с предложените днес, отдавна са част от националните законодателства и живота в повечето развити демократични страни в Европа и по света. Противно на лансираните от тютюневите лобисти твърдения, тези мерки нито правят държавата по-бедна, нито повишават контрабандата.

Всичко изложено дотук обуславя незабавното приемане на предложените промени в Закона за здравето от Народното събрание на Република България. Това не само е далновидно, но и въпрос на дълг и отговорност пред бъдещите поколения.

Акцентиране върху следните **ключови аспекти** на предложението и предлагаме подобрения в следните посоки:

1. **Подкрепяме предложението за замяна на думата “тютюнопушене” с “употреба на тютюневи и свързаните с тях изделия и”,** тъй като се предлагат нови изделия, които може и да не съдържат тютюн. При тях няма процес на горене и според популярното мнение - те не се “пушат”.

2. **Подкрепяме предложението за разширяване на забраната за употреба на “тютюневи и свързани с тях изделия (електронни цигари - вейпове), изделия за пушене, различни от тютюневи изделия, изделия за водна лула, несъдържащи тютюн, нагреваеми тютюневи изделия и на изделия, различни от тютюневи изделия“ в закрити обществени места.**

Много научни изследвания доказват, че и електронните цигари, и нагреваемите тютюневи изделия отделят вредности в околното пространство. Част от тези изследвания са посочени по-долу, а много доказателства има и в Препоръката на Съвета относно среда без дим и аерозоли от 2024 година.¹

Информация за въздействието на електронните цигари има в публикации на *American Thorax Society*², *British Lung Foundation*³, *University of California - San Diego*, *Center for Tobacco Control, Research and Education*^{4,5,6,7,8}, *European Respiratory Journal*⁹, както и изследванията по проекта *TackSHS*, спонсорирани от ЕК¹⁰.

Годишният доклад на Световната здравна организация (*WHO Report on global tobacco epidemic*)¹¹, както и данните от Центъра за контрол и превенция на болестите на САЩ (*CDC*)¹² и медицинските заключения, публикувани в *British Medical Journal (What are the respiratory effects of e-cigarettes?)*¹³, дават ясни доказателства за опасността, която крият тези продукти.

Според проф. Естеве Фернандес от Университета в Барселона и Института по онкология в Каталуня: „...аерозолът от електронните цигари съдържа никотин, съдържа още бензен, специфични нитрозамини и други карциногенни вещества. Всички, които стоят около пушача са пасивно изложени на въздействието на тези вещества.“¹⁴

¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202407425

² <http://www.abstractsonline.com/pp8/#!/4499/presentation/19432>

³ <https://www.birmingham.ac.uk/news/latest/2018/08/e-cigarette-vapour-disables-key-immune-cells-in-the-lung.aspx>

⁴ <https://tobacco.ucsf.edu/first-evidence-long-term-health-damage-ecigs-smoking-e-cigarettes-daily-doubles-risk-heart-attacks>

⁵ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/27558745>

⁶ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29754582>

⁷ <https://tobacco.ucsf.edu/first-evidence-linking-e-cigs-copd-population>

⁸ <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev-publhealth-040617-013757>

⁹ <http://erj.ersjournals.com/content/51/4/1701661>

¹⁰ https://horizon-magazine.eu/article/are-there-passive-smoking-risks-e-cigarettes_en.html

¹¹ <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/326043/9789241516204-eng.pdf?ua=1>

¹² <https://www.cdc.gov/media/releases/2019/a1031-lung-injury-cases.html>

¹³ <https://www.bmj.com/content/366/bmj.l5275.long>

¹⁴ https://horizon-magazine.eu/article/are-there-passive-smoking-risks-e-cigarettes_en.html

В годишния доклад на Световната здравна организация, в Заключителните препоръки към държавите (стр. 54) е записано:

„ ...Тези, които употребяват нагреваеми тютюневи изделия са изложени на действието на токсични емисии, и тези, които са около тях също могат да бъдат изложени на въздействието на тези вторични токсични емисии.... Нагреваемите тютюневи изделия са тютюневи изделия. Това означава, че задълженията, които страните са поели, приемайки Рамковата конвенция за контрол на тютюна, се отнасят и за нагреваемите тютюневи изделия по същия начин, както те се прилагат и за конвенционалните цигари.“¹⁵

Съгласно международни проучвания от Япония, Швейцария, Италия, различни от тези на производителите на нагреваеми тютюневи изделия, аерозолът, отделен от системата за нагряване, съдържа елементи от пиролизата и термогенната деградация, както е и при дима, отделен при консумацията на тютюневи изделия за пушене.^{16,17}

Изследване на японски учени от медицинския университет в Осака доказва, че излагането на вторичен аерозол от нагреваеми тютюневи изделия може да причини астматичен пристъп, болки в гърдите и упорита кашлица, както при излагането на пасивно пушене от конвенционални цигари^{18,19}

Според учени от Калифорнийския университет: “С бързото увеличаване на потребителите на електронни цигари (е-цигари) в световен мащаб, излагането на вторичен аерозол от електронни цигари се превърна в сериозен проблем за общественото здраве. Употребата на електронни цигари в закрити помещения води до високи нива на фини и ултрафини частици, подобни на тези в тютюневите цигари (т-цигари). Концентрациите на химични съединения в аерозоли от електронни цигари обикновено са по-ниски от тези в дима от т-цигари, но се съобщава за значително количество изпарен пропиленгликол, растителен глицерин, никотин и токсични вещества, като алдехиди и тежки метали... Въпреки че ефектите на електронните цигари върху човешкото здраве все още не са напълно изяснени, високите нива на замърсители на въздуха в помещенията,

¹⁵ <https://www.who.int/publications/i/item/9789241516204>

¹⁶ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5543320/>

¹⁷ <https://jamanetwork.com/journals/jamainternalmedicine/fullarticle/2628969>

¹⁸ Yuki Imura, Takahiro Tabuchi. Exposure to Secondhand Heated-Tobacco-Product Aerosol May Cause Similar Incidence of Asthma Attack and Chest Pain to Secondhand Cigarette Exposure: The JASTIS 2019 Study. <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/4/1766>

¹⁹ Takashi Yoshioka. Association between exposure to secondhand aerosol from heated tobacco products and respiratory symptoms among current non-smokers in Japan: a cross-sectional study. <https://bmjopen.bmj.com/content/13/3/e065322.long>

произвеждани от електронните цигари, изискват предпазни мерки за защита на общественото здраве.

Към октомври 2016 г. 32 държави са забранили електронните цигари на обществени места. В Съединените щати, към 1 юли 2019 г., 18 щата и 861 общини вече са разширили законите за забрана на тютюнопушенето, за да включат електронните цигари, и са забранили употребата им на места без тютюнев дим. На определени места, като казина, барове и други игрални заведения, където са разрешени електронни цигари, употребата на електронни цигари може дори да влоши качеството на въздуха в помещенията. Докато дългосрочните ефекти върху здравето не бъдат напълно установени, препоръчваме ограничаване на употребата на електронни цигари на обществени закрити пространства, за да се предпазят обитавашите от излагане на вторичен аерозол.”²⁰

Според наблюдения на испански изследователи “В осем изследвания върху състава на аерозоли от електронни цигари (вейпинг), емисиите от електронни цигари съдържат потенциални токсични съединения като никотин, карбонили, метали и органични летливи съединения, освен твърди частици. Средната концентрация на фини прахови частици (PM_{2.5}) е по-висока в домовете на потребителите на електронни цигари в сравнение с домовете без тютюнев дим и аерозоли от електронните цигари.”^{21,22}

3. Предлагаме в чл. 56 да се направят следните изменения и допълнения:

1. Алинея 3 се изменя така:

„(3) Министерският съвет определя с наредба изискванията към обозначенията за забрана на тютюнопушенето в закритите обществени и работни места, обществения транспорт и някои открити обществени места.“

2. Алинеи 4, 5 и 6 се отменят.“

С промените в Закона за здравето, влезли в сила от 01.06.2012 г. отпадна чл. 56а, ал. 3, в която се даваше право на Министерски съвет да регламентира с наредба подробности по прилагането на забраната. В момента няма изискване в обектите

²⁰ Liqiao Li, Yan Lin, Tian Xia, Yifang Zhu. Effects of Electronic Cigarettes on Indoor Air Quality and Health. Annual Review of Public Health. <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-publhealth-040119-094043>

²¹ Esteve Fernández et al. Particulate Matter from Electronic Cigarettes and Conventional Cigarettes: a Systematic Review and Observational Study. Springer Nature Link. <https://link.springer.com/article/10.1007/s40572-015-0072->

²² Amalia Baledenta et al. Exposure to secondhand aerosol of electronic cigarettes in indoor settings in 12 European countries: data from the TackSHS survey. Tobacco Control. <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/30/1/49.long>

да се поставят знаци, показващи, че е забранено тютюнопушенето, както и телефоните, на които да се сигнализира за нарушение на забраната и глобите за физически и юридически лица.

С промените в Закона за здравето, влезли в сила от 01.06.2012 г. се разреши тютюнопушене в обособени самостоятелни помещения, разположени в сградите на летищата. Според нас това е едно отстъпление от „пълната“ забрана, за което няма логично обяснение. Българските летища са крайни дестинации (за излитане или кацане) и няма транзитни полети, които да налагат пътници да чакат определен полет 5-6 или повече часа, особено когато не разполагат с транзитни визи и не могат да напуснат сградата на летището. За пушачите са предоставени условия за пушене на открито преди да влязат или след като излязат от сградата на летището.

4. Подкрепяме предложението за издаване заповед за спиране на обект, в който е констатирано нарушаване на забраната за пушене в закрити обществени места.

Има обекти, които системно нарушават тази забрана, въпреки че органите на държавния здравен контрол многократно са съставяли актове, издавали са наказателни постановления, включително и са налагани имуществени санкции за повторно нарушение с максимален размер. Временното спиране от експлоатация ще има възпиращ ефект и собствениците на обекти ще предприемат необходимите мерки да не допускат нарушения. В сегашния си вид Законът за здравето не предвижда последваща стъпка след налагане на имуществена санкция, което ограничава възможностите за ефективен контрол.

5. Подкрепяме увеличаването на санкциите с цел засилване на превантивния ефект.

6. Подкрепяме разширяването на контрола.

Основен недостатък при мерките за ограничаване на тютюнопушенето на обществени места винаги е бил контролът по спазването на тези мерки, независимо дали са определяни зони, самостоятелни помещения или друг вид ограничения. Колкото и да са били по численост държавните здравни инспектори през годините (те намаляват непрекъснато с всяко поредно съкращаване на държавната администрация), те не са в състояние да оказват ефективен контрол по всяко време и на всяко място. Според нас със Закона за здравето трябва да се възложат правомощия на по широк кръг контролни органи, за да може да се постигне по-ефективен контрол.

С приемането на Закона за българската агенция по безопасност на храните, контролът в заведенията за хранене и развлечение се осъществява от инспекторите от областните дирекции по безопасност на храните.

Независимо, че в чл. 48 от Закона за здравето е записано, че органите на Министерството на вътрешните работи, другите държавни и общински органи и ръководителите на ведомствата, организациите, физическите и юридическите лица са длъжни да оказват необходимата помощ и съдействие на държавните здравни инспектори при упражняване на правомощията им, това на практика се осъществява доста трудно и бавно. Въпреки че има практика да се организират съвместни проверки, те не са регулярни, като основно се използват за контрол на заведенията през нощта. Значително затруднение изпитват държавните здравни инспектори, които нямат право да изискват документ за самоличност, който е необходим за съставяне на акт на физическо лице.

Подкрепяме предложението, на полицейските органи да бъде дадена възможност да съставят актове по чл. 218 самостоятелно, като наказателните постановления да се издават от министъра на вътрешните работи или оправомощени от него длъжностни лица, напр. директорите на областните дирекции на МВР.

Такъв прецедент има с чл. 46 от Закона за закрила на детето, където е посочено: „Нарушенията по чл. 45, ал. 1 - 4 се установяват с акт от полицейските органи, а наказателното постановление се издава от директора на областната дирекция на Министерството на вътрешните работи или от оправомощено от него длъжностно лице.“

Подкрепяме възможността кметовете на общините и малките населени места да дават правомощия на определени, предварително обучени лица, упълномощени със заповед, да извършват контрол.

7. **Предлагаме в чл. 232 ал. 1** към посочените контролни органи да се включат и инспекторите от Главна инспекция по труда, включително и тези към 21 дирекции „Инспекции по труда“.

От 1999 г. здравните инспектори не извършват контрол в промишлените предприятия, като и на другите работни места, ако те не са обекти с обществено предназначение, посочени в Закона за здравето. По този начин контролът за спазване изискванията за забрана на тютюнопушенето на работните места не се осъществява навсякъде, а в много обекти въобще няма такъв контрол. По този начин инспекторите няма да бъдат особено затруднени при извършването на проверките по спазване изискванията за безопасност при работа, да санкционират и тези, които нарушават забраната за тютюнопушене на работното място.

8. **Предлагаме** да се даде възможност на представители на обществеността, които са специално обучени и оправомощени със заповед от директора на съответната регионална здравна инспекция, също да съставят актове за установяване на административни нарушения по чл. 218, ал. 1-3 от Закона за здравето.

В чл. 37, ал. 2 от Закона за административните нарушения и наказания (ЗАНН) е посочено, че „Актове могат да съставят и представители на обществеността, ако са овластени за това с нормативен акт.“ Стремежът към здравословен начин на живот значително се засилва през последните години и загрижени за здравето на децата, на околните и за собственото си здраве хората имат желание да допринесат за осигуряване на среда без тютюнев дим. Включването на представители на обществеността като лица, които имат право по закон да съставят актове за установяване на административни нарушения, ще разшири възможностите за контрол и ще подпомогне държавата. Наказателните постановления по тези актове ще бъдат издавани от директорите на регионалните здравни инспекции по мястото на нарушението. Вече има обучени доброволци от различни градове в страната, има написано ръководство, съгласувано с Министерство на здравеопазването. При одобряване и приемане на този текст от Парламента, ще бъде организирана и проверка на знанията на обучените доброволци. Може би контролът по спазване забраната за тютюнопушене на обществени и работни места и обществения транспорт ще даде възможност да се утвърди тази практика и текстът на чл. 37, ал. 2 от ЗАНН няма да бъде само на книга.

9. **Подкрепяме забраната за рекламата в чл. 35 и предлагаме нови текстове за забрана на спонсорството в Закона за тютюна, тютюневите и свързаните с тях изделия.**

Предлагаме член 35, ал. 5 и 6 да се изменят така:

“(5) Забранява се спонсорирането, както и всяка форма на безвъзмездно финансиране от физически и юридически лица, чийто основен предмет на дейност е производството или търговията с тютюн, тютюневи и свързани с тях изделия, както и на устройствата и аксесоарите към тях, или от свързани с тях лица по смисъла на § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на Търговския закон, на:

1. радио- и телевизионни предавания;
2. провеждани в страната спортни състезания, всякакви събития или дейности, както и събития или дейности, в които участват лица под 18 години;

3. събития или дейности, в които участват видни политически личности по смисъла на чл. 36, ал. 2 от Закона за мерките срещу изпирането на пари;

4. събития или дейности, които се провеждат в няколко държави - членки на Европейския съюз, и в други държави - страни по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или имат по друг начин трансграничен ефект.

(6) Забранява се всякаква форма на разпространение на тютюн, тютюневи и свързани с тях изделия, както и на устройствата и аксесоарите към тях, в случаите по ал. 5 с цел прякото или косвеното им популяризиране.”

Относно спонсорството на събития и дейности от страна на тютюневата индустрия, България все още следва вече доста остарялата Директива 2003/33/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година за сближаване на законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите-членки относно рекламирането и спонсорството на тютюневи изделия, която третира само забраната на спонсорство на събития или дейности с трансграничен ефект, а няма регламентация за спонсориране на събития в страната. Това дава възможност на производители и търговци на тютюневи изделия да спонсорират концерти, събития и други дейности, които нямат трансграничен ефект, да организират рекламни събития, да предлагат безплатно тютюневи изделия на всеки и навсякъде, вкл. в близост до спортни мероприятия и масово посещавани концерти.

Пагубните последици от спонсорството от страна на тютюневата индустрия са подробно представени в изследването на Коалиция за живот без тютюнев дим “Токсична зависимост. Как индустрията формира в своя полза политиките за ограничаване употребата на тютюневи изделия”.²³

Много е важно, както на събитията с трансграничен ефект така и на събития, организирани в страната, да не се предлагат промоционално тютюневи изделия.

10. Предлагаме в §1 от Допълнителните разпоредби да се създаде нова точка “закрито обществено място”

“.... **закрито обществено място** по смисъла на чл. 56 е всяко пространство, покрито с покрив и оградено с най-малко три стени/страни, независимо от наличието на отваряеми прозорци или други отвори, без оглед на

²³ <https://coalicia.bezdim.org/2022/03/25/toksichna-zavisimost/>

материала, използван за покрива, стените/страните и без оглед на това дали конструкцията е постоянна или временна.“

Дефинирането на понятието „закрито обществено място“ в Закона за здравето е крайно наложително, защото през годините бяхме свидетели на много нарушения, които бяха обяснявани с различни и произволни тълкувания на понятието. През лятото се отваряха прозорците и се считаше, че даден обект вече не е закрит, а през зимата на тротоарните площи се изнасяха маси, които бяха плътно запечатвани с различни платнени или полиетиленови ограждения, в които се разрешаваше тютюнопушенето. Точното определение на понятието „закрито“ обществено място ще даде възможност и на гражданите и на собствениците на обекти да спазват изискванията на закона. Формулировката на понятието е заимствана от Приложението към Препоръката на Съвета на Европейския съюз за среда без тютюнев дим от 24 ноември 2009.²⁴

С уважение,

Павел Антонов, PhD, Председател на УС, Сдружение „България без дим“,
тел.0888 704 661, Е-поща: office@bezdim.org

Д-р Гургана Гешанова, Председател на УС, „Коалиция за живот без тютюнев дим“,
тел. 0882 37 4000, Е-поща: coalition.bezdim@gmail.com

„България без дим“ възникна спонтанно през февруари 2010 г. като гражданска инициатива против отменянето на забраната за тютюнопушене на обществени места по доказано лобистки подбуди. Едноименното сдружение е регистрирано година по-късно с идеална цел да подкрепя подобряването и да способства за стриктното прилагане на законодателни и други мерки за ограничаване на употребата на тютюн. За тази цел провежда образователни мероприятия и масови събития. „България без дим“ приема сигнали от гражданите за нарушения на законите на <https://bezdim.org/signali> и следи за проверяването им от РЗИ. Съучредител е на обществената „Коалиция за живот без тютюнев дим“.

„Коалиция за живот без тютюнев дим“ е неправителствена организация с нестопанска цел, създадена в обществен интерес, обединяваща организации и институции, които работят за ограничаване на тютюнопушенето в България. Създадена през 2010 г. Регистрирана през 2012 г. Член на редица Европейски и международни мрежи за борба с тютюнопушенето. www.coalition.bezdim.org

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX%3A32009H1205%2801%29>